

REWIND | Artists' video in the 70s & 80s

Παρουσίαση του Prof. Stephen Partridge στο Οπτικοακουστικό Φεστιβάλ Πειραματικού Βίντεο & Δημιουργικού Ντοκιμαντέρ “Παράξενη Οθόνη / Strange Screen V”, Σάββατο 7 Οκτωβρίου 2006, Θεσσαλονίκη

Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση και ΣΑΣ ευχαριστώ που ήρθατε. Θα σας παρουσιάσω για 15 λεπτά το ερευνητικό πρόγραμμα REWIND.

Θα ξεκινήσω παραθέτοντας μια ρήση του Sean Cubbit, ίσως του πιο εξέχοντα θεωρητικού του καλλιτεχνικού φιλμ και βίντεο της Μεγάλης Βρετανίας:

(σλάιτς)

“Από τα 47 λεπτά φιλμ που προβλήθηκαν το 1895, τα παγκόσμια αρχεία διασώζουν περίπου 42. Αντίθετα, από τα έργα που παρήχθησαν μεταξύ 1896 και 1915, σώζεται ένα ελάχιστο δείγμα. Τότε ήταν που γεννήθηκε το φιλμ και έχουμε αναφορές από ασυνήθιστα πειράματα με το χρώμα, τον ήχο και την οθόνη καθώς και διάσημους ηθοποιούς και καλλιτέχνες που συμμετείχαν, αλλά τώρα έχουν χαθεί.

(επόμενο σλάιτς)

Η άφιξη του video-protarak το 1968 ήταν μια ουσιαστική στιγμή της πολιτιστικής ιστορίας. Οι πρώτες μέρες ενός νέου μέσου είναι πάντα αφάνταστα γόνιμες, καθώς κανείς δεν γνωρίζει τι μπορεί να κάνει με αυτό,

(επόμενο σλάιτς)

οπότε οι πρωτοπόροι νιώθουν ελεύθεροι να πειραματιστούν. Αυτά τα πειράματα μπορεί να αποδειχτούν εξαιρετικά ωφέλιμα για τους νέους δημιουργούς”.

(τελευταίο σλάιτς)

Το REWIND είναι ένα τετραετές ερευνητικό πρόγραμμα που διερευνά τα πρώτα 20 χρόνια της βρετανικής τέχνης του βίντεο. Υλοποιείται από το Visual Research Centre, στο Duncan of Jordanstone College of Art και χρηματοδοτείται από το Arts & Humanities Research Council (Συμβούλιο Τεχνών και Ανθρωπιστικών Επιστημών).

Τις δεκαετίες 1970 και 1980 το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν ένα πρωτοποριακό κέντρο έντονης, αν και ανόμοιας, ανεξάρτητης δραστηριότητας σε φιλμ και βίντεο. Το πρώτο κύμα στα 1970 προήλθε από δυο σημαντικούς υποκινητές: την ανεξάρτητη (κινηματογραφική) σκηνή της Νέας Υόρκης και του Λονδίνου και από την στροφή Βρετανών καλλιτεχνών προς εναλλακτικά μέσα και περιβάλλοντα,

κυρίως προς την εννοιοκρατία και την αμφισβήτηση του εμπορικού καλλιτεχνικού κόσμου. Το δεύτερο κύμα τη δεκαετία του 80 έφερε νέα ενδιαφέροντα και ο τόπος προβολής των έργων μεταφέρθηκε από την γκαλερί και τα εργαστήρια σε πιο μαζικά μέρη που επηρεάστηκαν από τη λαϊκή κουλτούρα και την εμφάνιση του Channel 4. Στα 90 είδαμε την αγορά τέχνης να ξαναχτυπά και να επιστρέψαμε στον λευκό (ή καλύτερα) στον μαύρο κύβο.

Καθώς σχεδιάζαμε το πρόγραμμα, συνειδητοποιήσαμε ότι τα έργα των καλλιτεχνών σε φιλμ και βίντεο είναι δύο διαφορετικές ιστορίες, διότι ενώ για το πειραματικό φιλμ υπάρχουν κριτικές μελέτες, έστω λίγες, αντίθετα για το βίντεο παρατηρείται μια χαρακτηριστική έλλειψη μελετών και ακαδημαϊκής δραστηριότητας. Τα πειραματικά βίντεο των καλλιτεχνών λειτουργούσαν συχνά ως εγκαταστάσεις ή συνοδεύονταν από παραστάσεις όπου η ενεργός συμμετοχή του κοινού ήταν μέρος της δράσης. Χωρίς επίμονη αρχειοθέτηση και επιπλέον κριτικές μελέτες, ελλοχεύει ο κίνδυνος μεγάλο μέρος αυτής της πρωτοποριακής δουλειάς να χαθεί. Οι κριτικές μελέτες πάνω στην τεχνολογικές επινοήσεις και τις βίντεο-εγκαταστάσεις επισκιάστηκαν από το ενδιαφέρον για τις φιλικής καταγωγής προβολές σε μία οθόνη. Συνεπώς, προκύπτει η ανάγκη μιας κριτικής μελέτης για την ιστορία των ηλεκτρονικών έργων και μιας επανεκτίμησης του συχνά καινοτόμου διευρυμένου καλλιτεχνικού βίντεο που είχε παραβλεφθεί. Πιστεύουμε ότι είναι σημαντικό να εντοπίσουμε τις προσωπικές κριτικές αντανάκλασεις των καλλιτεχνών πάνω στην πρακτική τους, ώστε να δημιουργήσουμε ένα corpus μελετών που θα συνεισφέρει στην κατανόηση της ιστορίας της ηλεκτρονικής κινούμενης εικόνας. Το έργο που βασίζεται στον χρόνο είναι εφήμερο και περιορισμένης διάρκειας ζωής και μέσα στη γκαλερί και από άποψη τεχνολογίας. Ιστορικά οι βίντεο-εγκαταστάσεις και τα πειράματα των καλλιτεχνών με την τεχνολογία και το περιβάλλον τα έχουν όλα, αλλά εξαφανίστηκαν ως καλλιτεχνικά έργα, εξαιτίας αυτού που μπορούμε να πούμε «μισή ζωή» της εμπειρίας της θέασης και του μέσου. Επιπλέον, αυτό το πεδίο καλλιτεχνικής δημιουργίας στη Βρετανία ενέπνευσε στις υποθέσεις μεταξύ του Συμβουλίου για την Τέχνη (Art Council) και των κρατικών συλλογών: του Βρετανικού Ινστιτούτου Κινηματογράφου και του Εθνικού Αρχείου Κινηματογράφου και Τηλεόρασης. Πολύ λίγες βίντεο-εγκαταστάσεις διατηρήθηκαν ανέπαφες. Κάποιες τεχνολογίες εγγενείς στην καλλιτεχνική φύση των έργων είναι πλέον ξεπερασμένες, όπως για παράδειγμα οι υποδοχές για μμπομπίνες βιντεοκασέτας που χρησιμοποιούνταν στις εγκαταστάσεις με καθυστέρηση της κασέτας.

Όταν ξεκινήσαμε το REWIND το 2004, είχαμε συνειδητοποιήσει ότι πολλές από τις πρώτες αυτές παραγωγές σε βίντεο ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση, πολλές πάλι (κυρίως αυτές της πολλαπλής ταυτόχρονης προβολής και οι βίντεο-εγκαταστάσεις) είχαν «χαθεί» ή τουλάχιστον δεν ήταν εύκολο να χρησιμοποιηθούν.

Παρόλο που συλλογές, όπως το LUX στο Λονδίνο, υπάρχουν, ούτε είναι περιεκτικές ούτε διαθέτουν τις master κασέτες των πρωτότυπων έργων. Οι σχετικές πληροφορίες και τα κείμενα κριτικής για αυτή την παραγωγή είναι σκόρπια και ανομοιογενή. Βέβαια η ίδρυση του Κέντρου Σπουδών Βρετανικού Κινηματογράφου και Τηλεόρασης (AHRC) στο Birkbeck εδραίωσε τη σημασία της πάνω από 100 χρόνια βρετανικής παραγωγής κινούμενης εικόνας και αναγνωρίστηκε σε ερευνητικό επίπεδο. Τα τρία τελευταία χρόνια η Συλλογή Μελετών πάνω στο Φιλμ και Βίντεο Βρετανών Καλλιτεχνών του Central St Martins σε συνεργασία με το Κέντρο AHRC του Birkbeck, έχουν συγκεντρώσει αντίγραφα των έργων και των συνοδευτικών εντύπων από τα αρχές του 20^{ου} αιώνα έως σήμερα και τώρα αποτελεί μια αξιόλογη πηγή που το REWIND μπορεί να χρησιμοποιήσει.

Αυτές οι πρωτοβουλίες του Birkbeck και του Central St Martins προκάλεσαν το ενδιαφέρον των επιμελητών τέχνης, οπότε διοργανώθηκαν μεγάλες εκθέσεις στην Tate – *Shoot Shoot Shoot* στην Tate Modern τον Μάιο του 2002, *Early British Video Art* και *A Century of Artists' Film in Britain* στην Tate Britain τον Μάρτιο και τον Μάιο του 2003. Η συλλογή του LUX διασώθηκε από την διάλυση του κέντρου LUX και αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος των πρώτων έργων σε βίντεο στη Μεγάλη Βρετανία. Ακόμη ένα πρόγραμμα που χρηματοδοτήθηκε από το AHRC με επικεφαλής την Julia Knight στο Πανεπιστήμιο του Luton ερευνά τη Διανομή Ανεξάρτητου Φιλμ και Βίντεο. Παρά ταύτα, καμία απ' αυτές τις πρωτοβουλίες δεν στοχεύει στο να στοιχειοθετήσει αρχεία από ποιοτικές εκδοχές των πρώτων αυτών παραγωγών σε βίντεο όπως σκοπεύει το REWIND. Συνεργαζόμαστε με τους παραπάνω οργανισμούς προκειμένου να καλύψουμε το κενό της υπάρχουσας έρευνας και γνώσης, αλλά και να διατηρήσουμε και να κάνουμε διαθέσιμα τα έργα αυτά για μελέτη στο παρόν και στο μέλλον.

Διεθνώς οι προσπάθειες σ' αυτόν τον τομέα είναι αρκετά προχωρημένες. Συλλογές και αρχεία με έργα σε αναλογικό βίντεο και το υποστηρικτικό τους υλικό μεταφέρονται σε ψηφιακή μορφή και μερικές φορές είναι προσβάσιμα μέσω διαδικτύου. Στις ΗΠΑ το πρόγραμμα για τη διατήρηση της συλλογής Electronic Arts Intermix ξεκίνησε το 1995. Το Ινστιτούτο Media Art της Ολλανδίας συγκέντρωσε τις κρατικές συλλογές καινοτομώντας αναφορικά με τις τεχνολογικές προδιαγραφές και τις απαιτούμενες διαδικασίες. Μέσω του δημόσιας χρήσης portal *Cyclope* είναι διαθέσιμα περισσότερα από 1000 έργα και πληροφορίες για 60 βίντεο-εγκαταστάσεις. Η Τράπεζα Βίντεο Πληροφοριών της Δανίας εξέτασε τις προδιαγραφές και τη μεθοδολογία και δημιούργησε τη δική της συλλογή. Στη Γαλλία η *Huere Exsquisite* και στη Γερμανία οι *ART Tapes 22* και *ZKM* επίσης τρέχουν προγράμματα έρευνας και συντήρησης των έργων. Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες τείνουν να είναι εθνικές και σπάνια συμπεριλαμβάνουν έργα άλλων χωρών, εκτός από αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών. Εντούτοις, υπάρχει αρκετή καλή θέληση μεταξύ τους, οπότε προκύπτουν δίκτυα και σχεδιάζονται διεθνείς συνεργασίες.

Η έρευνα μας επείγει, καθώς πολλοί από τους πρωτοπόρους εκείνης της γενιάς έχουν ήδη αποσυρθεί και κάποιοι έχουν πεθάνει. Στόχος μας είναι να καλύψουμε το κενό της ιστορικής γνώσης της εξέλιξης των ηλεκτρονικών μέσων στην τέχνη στη Μεγάλη Βρετανία και την έλλειψη στη διεθνή ιστορία της τέχνης ενός αριθμού σημαντικών και με επιρροή έργων αυτής της περιόδου. Δημιουργήσαμε ένα αρχείο και μια συλλογή μεγάλων έργων που είναι τώρα διαθέσιμα για ακαδημαϊκές και δημιουργικές χρήσεις. Ευελπιστούμε η συλλογή και η διαδικτυακή βάση δεδομένων των συνεντεύξεων και του συνοδευτικού υλικού να αποτελέσει τη βάση για τη επανεκτίμηση των καλλιτεχνών της περιόδου αυτής και για μελλοντική ερμηνευτική και ιστορική αξιολόγηση από άλλους μελετητές. Το πρόγραμμα θα κλείσει επίσης με μια μεγάλη έκδοση το 2008.

Η έρευνα και η μελέτη εστιάζει στους καλλιτέχνες/δημιουργούς και στα έργα, τεκμηριώνοντας και εξετάζοντας μια σειρά από εννοιολογικά θέματα και ερωτήματα αναπαράστασης. Η ερμηνευτική και ιστορική αξιολόγηση θα συμπεριλαμβάνεται στην τελική έκδοση.

Τι έχει παραχθεί; Δημοσκόπηση με στόχο την όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη καταγραφή των έργων σε βίντεο που έχουν προβληθεί

Ποιος το παρήγαγε; Δημιουργία βάσης δεδομένων με τους καλλιτέχνες, τους τεχνικούς, τους χρηματοδότες, τους κριτικούς και τους λοιπούς συντελεστές

Ποιοι ήταν οι προβληματισμοί των συμμετεχόντων; Ποια θέματα κριτικής, καλλιτεχνικά ή κοινωνικά ενδιέφεραν περισσότερο τους καλλιτέχνες της περιόδου;

Ποια έργα θα πρέπει να έχουν προτεραιότητα ώστε να περιληφθούν στην πολυδάπανη διαδικασία αρχειοθέτησης και λεπτομερούς τεκμηρίωσης; Ποιοι καλλιτέχνες, εκθέσεις και έργα είχαν τη μεγαλύτερη δημοσιότητα με συνεντεύξεις και κριτικά άρθρα; Ποια εξακολούθησαν να προβάλλονται από κριτικούς και διδασκάλους;

Η πρωταρχική ερευνητική μέθοδος είναι η αξιολόγηση των έργων σε βίντεο που παρήχθησαν στη Μεγάλη Βρετανία στη διάρκεια της περιόδου. Η αξιολόγηση είναι πολυεπίπεδη και έχει τους ακόλουθους στόχους:

- Να καταχωρηθεί αντιπροσωπευτικό δείγμα του κάθε έργου από άποψη τόσο τεχνολογίας όσο και κριτικής
- Να συγκεντρωθούν επιπλέον πληροφορίες από τους καλλιτέχνες και τους βασικούς συντελεστές για την βαθύτερη κατανόηση των ατομικών έργων· για τις υποβόσκουσες τάσεις στον τότε χώρο της παραγωγής βίντεο· για την αναπροβολή των εγκαταστάσεων εικονικά και σε εκθεσιακούς χώρους
- Να μελετηθεί η παραγωγή βίντεο της συγκεκριμένης περιόδου στο σύνολό της

Η αξιολόγηση πραγματοποιείται με τη χρήση κριτικών άρθρων, συνεντεύξεων – το πιο σημαντικό εργαλείο – και «σαλονιών».

Κάθε χρόνο το λιγότερο 15 καλλιτέχνες καταθέτουν τις δουλειές τους και περίπου 100 έργα προστίθενται στο τελικό πρόγραμμα.

Η ποικιλία από άποψη τεχνικής κατάστασης πολλών από τα πρώτα έργα σε βίντεο σημαίνει ότι πολλές φορές την καλύτερη κόπια την έχει ο διανομέας ή ο καλλιτέχνης. Προκειμένου να επιτύχουμε το στόχο μας, δηλαδή να κατανοήσουμε όσο το δυνατόν καλύτερα την εν λόγω περίοδο, να δημιουργήσουμε ένα αρχείο με τα αυθεντικά αντίγραφα των έργων, να αναπαράγουμε το σχετικό συνοδευτικό υλικό και να είμαστε σε θέση να αναπροβάλλουμε τις βίντεο-εγκαταστάσεις και τα έργα πολλαπλής ταυτόχρονης προβολής (multi screen), επιβάλλεται, όπου αυτό είναι εφικτό, η «πηγή» δηλαδή οι ίδιοι οι καλλιτέχνες, να εμπλέκονται στη διαδικασία. Η αναπροβολή βίντεο-εγκαταστάσεων θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη χωρίς την τεχνική καθοδήγηση από τον καλλιτέχνη. Υιοθετώντας τη μεθοδολογία των καλλιτεχνών καταφέρνει η έρευνα να συμπεριλάβει την προφορική μαρτυρία, από την οποία προκύπτουν πληροφορίες και δεδομένα που σήμερα θεωρούνται «χαμένα» για τους μελετητές.

Η συνάδελφος ερευνήτρια Δρ. Jackie Hatfield χρησιμοποιεί προπαρασκευασμένες και ημί-προπαρασκευασμένες συνεντεύξεις για να συγκεντρώσει τις προσωπικές μαρτυρίες και πληροφορίες από καλλιτέχνες, επιμελητές τέχνης και χρηματοδότες. Οι συνεντεύξεις μεταγράφονται και αποτελούν τη βάση για επιπλέον «ευέλικτη» έρευνα, που μπορεί να σημαίνει και δεύτερο γύρο συνεντεύξεων, προκειμένου να καλυφθούν θέματα ή ζητήματα που προκύπτουν στη διάρκεια και θεωρούνται σημαντικά για το αρχείο και την τελική Έκδοση. Οι περισσότερες συνεντεύξεις είναι με τον ερευνητή και έναν καλλιτέχνη, αλλά ο δεύτερος γύρος περιλαμβάνει και «σαλόνια», όπου ομάδες δημιουργών, επιμελητών και χρηματοδοτών προσκαλούνται να συζητήσουν για τα έργα ως ομάδα. Τα «σαλόνια» επίσης θα συμπεριληφθούν στα πρακτικά του προγράμματος.

Οι ημί-προπαρασκευασμένες συνεντεύξεις με τους καλλιτέχνες αποδείχτηκαν εξαιρετικά αποτελεσματικές, σημαίνουσες και ανταποδοτικές ως προς τον στόχο του προγράμματος. Η Δρ. Hatfield κατέγραψε πάνω από 120 ώρες προφορικών μαρτυριών στα πρώτα δύο χρόνια του προγράμματος. Αυτές οι προφορικές μαρτυρίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας καθαρής εικόνας της παραγωγής βίντεο στο σύνολό της στη διάρκεια της εν λόγω περιόδου και φωτίζουν άγνωστους μέχρι πριν συσχετισμούς μεταξύ των καλλιτεχνών και των ιδεών τους. Τα δημοσιευμένα πρακτικά (μαζί με κλιπ εικόνας και ήχου) στο διαδίκτυο θα βοηθήσουν στην καλύτερη γνωριμία με τους καλλιτέχνες και τα έργα τους· και τα ανεπεξέργαστα αντίγραφα των έργων με τα πρακτικά τους θα είναι στη διάθεση των μελετητών για να διευκολύνουν διαφορετικές προσεγγίσεις ή την εξερεύνηση των δεδομένων.

Την Ερευνητική ομάδα συμπληρώνει ένας ειδικός εξωτερικός σύμβουλος, ο Sean Cubbit που θα είναι ο συν-επιμελητής της τελικής Έκδοσης.

Η τεχνική επεξεργασία γίνεται σε τρία κέντρα: στο VRC στο Πανεπιστήμιο του Dundee, όπου το REWIND και το αρχείο έχουν τη βάση τους, το FACT στη Λίβερπουλ και το LUX στο Λονδίνο.

Όλα τα δεδομένα – κείμενα, σαρωμένα αρχεία, κλιπ ήχου και βίντεο – θα ψηφιοποιηθούν για το REWIND Content Management System – μια διαδικτυακή βάση δεδομένων που λειτουργεί από τον Απρίλιο του 2006, με τους πρώτους 20 καλλιτέχνες. Μία ψηφιακή master κασέτα και ένα αντίγραφο των αυθεντικών έργων που συγκεντρώθηκαν θα φυλάσσεται στο Πανεπιστήμιο του Dundee, υπό την εποπτεία του κρατικού αρχείου κινηματογράφου της Σκωτίας (Scottish Screen Archive) που διασφαλίζει τη μόνιμη διατήρησή του. Αντίγραφα σε DVD της συλλογής REWIND Artists' Video Collection θα διατίθενται στο Dundee Contemporary Art's Visual Research Centre (VRC) και στο CARTE στο Λονδίνο.

Το πρόγραμμα είναι τετραετές και ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2004. Τον Απρίλιο του 2006 το πρώτο μέρος της συλλογής REWIND Collection παρουσιάστηκε ως πιλοτικό πρόγραμμα με μια έκθεση που περιελάμβανε εγκαταστάσεις στο Visual Research Centre and Dundee Contemporary Arts. Επίσης, «ανέβηκε» η ιστοσελίδα με όλες τις συνεντεύξεις και τα συνοδευτικά έντυπα των καλλιτεχνών και των έργων τους. Το 2007 θα ξεκινήσει η τελική έκδοση, η οποία θα κυκλοφορήσει με το τέλος του προγράμματος το 2008 και θα συνοδεύει από μια έκθεση ευρείας κλίμακας σε σημαντικό πολιτιστικό χώρο της Βρετανίας.

Αυτά τα σλάιντς δίνουν μια ιδέα της ιστοσελίδας και του CMS και μπορείτε να την επισκεφτείτε, να δείτε και να ακούσετε τις συνεντεύξεις στον ελεύθερο χρόνο σας.

Μετάφραση: Χριστίνα Τρούση
www.strangescreen.gr